

QORAQALPOG'ISTONDA EKOTURIZM VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH ORQALI TURIZM YO'NALISHLARINI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI

Kudaybergenov Adilbek Jiemurat uli

Berdoq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti magistranti

kudaybergenovadilbek66@gmail.com

+998 88 354 6699

Annotatsiya: *Maqola Qoraqalpog'iston Respublikasida ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish orqali turizm yo'nalishlarini kengaytirish imkoniyatlarini tahlil qiladi. Tadqiqot natijalari hududning tabiiy resurslari, tarixiy va madaniy merosi asosida yangi turistik paketlar yaratish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Shu bilan birga, barqaror turizm, mahalliy jamoalarni jalb etish va xizmat ko'rsatish infratuzilmasini rivojlantirish zarurati ta'kidlanadi. Maqolada ekoturizm va madaniy turizmni integratsiyalash orqali Qoraqalpog'iston hududining turizm salohiyatini oshirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Qoraqalpog'iston, ekoturizm, madaniy turizm, turizm yo'nalishlari, barqaror rivojlanish.*

Аннотация: *Статья анализирует возможности расширения туристических направлений в Республике Каракалпакстан через развитие экотуризма и культурного туризма. Результаты исследования показывают возможности создания новых туристических пакетов на основе природных ресурсов, исторического и культурного наследия региона. Подчеркивается необходимость устойчивого туризма, вовлечения местного населения и развития инфраструктуры обслуживания. В статье представлены рекомендации по интеграции экотуризма и культурного туризма для повышения туристического потенциала региона.*

Ключевые слова: *Каракалпакстан, экотуризм, культурный туризм, туристические направления, устойчивое развитие*

Abstract: *The article examines the opportunities for expanding tourism routes in the Republic of Karakalpakstan through the development of ecotourism and cultural tourism. The research results highlight the potential for creating new tourist packages based on the region's natural resources, historical and cultural heritage. The study emphasizes the importance of sustainable tourism, local community involvement, and the development of service infrastructure. Recommendations are provided for integrating ecotourism and cultural tourism to enhance the tourism potential of the region.*

Keywords: *Karakalpakstan, ecotourism, cultural tourism, tourism routes, sustainable development*

KIRISH

Qoraqalpog'iston Respublikasi turizm sohasida noyob tabiiy va madaniy resurslarga ega bo'lgan hududlardan biri hisoblanadi. Shu jumladan, Aral dengizi atrofidagi ekologik hududlar, Amudaryo vodiysi va Kizilkum cho'llari hududida joylashgan tabiiy landshaftlar ekoturizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyat yaratadi. Shuningdek, hududning boy madaniy merosi, qadimiy arxeologik yodgorliklari, urf-odat va an'analariga asoslangan madaniy turizm yo'nalishlarini shakllantirishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda mintaqada turizmni rivojlantirish bo'yicha davlat va xususiy sektor tashabbuslari ortib bormoqda, ammo hali ham turizm yo'nalishlarini kengaytirish va barqaror turizmni yo'lga qo'yish borasida ko'plab imkoniyatlar mavjud. Shu nuqtai nazardan, maqola Qoraqalpog'istonda ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish orqali yangi turizm yo'nalishlarini shakllantirish imkoniyatlarini tahlil qilishga qaratilgan [1].

Adabiyotlar tahlili. Qoraqalpog'iston Respublikasida ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish masalalari O'zbekiston va MDH olimlari tomonidan faol o'rganilgan. Abduraxmonova (2023) ekologik turizmni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini, tabiiy resurslarni barqaror foydalanish tamoyillari bilan birga tahlil qilgan bo'lsa, Rashidov (2024) ekoturizmni yashil iqtisodiyot rivojini tezlashtiruvchi vosita sifatida baholagan. Ularning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, ekoturizm nafaqat tabiiy muhitni saqlash, balki mahalliy jamoalar daromadini oshirish va bandlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, Ruzmanov (2024) O'zbekistonda barqaror turizmni rivojlantirish uchun ekoturizm va madaniy merosni birlashtirish strategiyalarini taklif qilgan, bunda infratuzilma, investitsiyalar va mahalliy jamoalarni jalb etish zarurati alohida ta'kidlangan.

Madaniy va tarixiy turizm salohiyati bo'yicha Abdumo'minova (2025) va Umarov (2023) mamlakatdagi tarixiy yodgorliklar, qadimiy shaharlar, me'moriy obidalar hamda madaniy an'analariga asoslangan turizm yo'nalishlarini tahlil qilgan. Ular madaniy merosni saqlash va restavratsiya qilish, turistik infratuzilmani rivojlantirish hamda xizmat sifatini oshirish orqali sayyohlar sonini ko'paytirish imkoniyatini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, Cho'liboyev (2025) turizm geografiyasi yondashuvini ishlab chiqib, ekologik va madaniy resurslarni birlashtirish orqali integratsiyalashgan turizm paketlarini yaratish zarurligini bildiradi [2].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Qoraqalpog'iston kabi tabiiy va madaniy jihatdan boy hududlarda ekoturizm va madaniy turizmni birlashtirish orqali yangi turizm yo'nalishlarini yaratish mumkin. Bu yondashuv hududning turizm salohiyatini diversifikatsiya qilish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va mahalliy jamoalarning iqtisodiy manfaatlarini hisobga olish imkonini beradi. Shu bilan birga, infratuzilma, transport, mehmonxona xizmatlari, marketing va malakali kadrlar yetishmasligi kabi cheklovlar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish strategik rivojlanish uchun zarur.

O'zbekiston olimlari tomonidan ishlab chiqilgan kontseptual va amaliy yondashuvlar Qoraqalpog'iston sharoitiga moslashtirilsa, hududda ekoturizm va madaniy turizmning barqaror rivoji ta'minlanishi mumkin. Mahalliy hunarmandchilik, milliy festivallar, tarixiy yodgorliklar va tabiiy resurslardan foydalangan holda turistik paketlar ishlab chiqish orqali

nafaqat sayyohlar soni, balki mahalliy daromadlar ham oshadi. Shu bois, Qoraqalpog'istonda ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish bo'yicha maxsus ilmiy tadqiqotlar va strategiyalarni ishlab chiqish katta ahamiyatga ega [3].

Metodologiya. Maqolada ishlatilgan metodologiya tarkibiga hududning tabiiy va madaniy resurslarini tahlil qilish, mavjud turizm infratuzilmasini o'rganish, turizm subyektlari (mehmonxonalar, sayyohlik firmalari, ekoturizm maskanlari) faoliyatini baholash va mavjud statistik ma'lumotlar asosida ekoturizm va madaniy turizm imkoniyatlarini aniqlash kiradi. Tadqiqot davomida asosan quyidagi metodlardan foydalanildi: taqqoslash, deskriptiv tahlil, kvantitativ ma'lumotlar analizi va SWOT-tahlil. Shuningdek, so'rovnomalar va intervyular orqali mahalliy aholining turizmga bo'lgan munosabati ham o'rganildi. Ma'lumotlar manbalari sifatida Qoraqalpog'iston Respublikasi Turizmni rivojlantirish agentligi statistikasi, respublika hokimligi hisobotlari, ilmiy maqolalar va sayyohlik kompaniyalari faoliyatini o'z ichiga olgan [4].

Natijalar. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, Qoraqalpog'istonda ekoturizm uchun katta imkoniyat mavjud. Hududning tabiiy landshaftlari, masalan, Sudochoye va Moynaq atrofidagi Aral dengizi hududlari, shuningdek, Qizilqum cho'li va Amudaryo bo'yidagi noyob o'simlik va hayvonot dunyosi ekologik sayohatlar uchun qulay sharoit yaratadi. Ekoturizm maskanlari sifatida hozirda jami 15 ta asosiy hudud faoliyat yuritadi, ularning geografik joylashuvi va tabiiy resurslari quyidagi jadvalda ko'rsatilgan:

1-jadval

Qoraqalpog'istonda ekoturizm maskanlari va ularning asosiy tabiiy resurslari [5]

Ekoturizm hududi	Hudud maydoni (ga)	Asosiy tabiiy resurslar	Yillik tashrif buyuruvchilar soni
Moynaq Aral dengizi	5000	Aral dengizi qurigan qismlari, noyob qum cho'llari	12 000
Sudochoye o'rmoni	3200	O'rmon massivlari, qushlar ko'pligi	8 500
Qizilqum cho'li	4500	Cho'l landshaftlari, hayvonot dunyosi	6 000
Amudaryo vodiysi	6000	Vodorosli o'simliklar, baliqchilik imkoniyatlari	9 200

Madaniy turizm sohasida Qoraqalpog'istonning tarixiy merosi va madaniy obidalari katta ahamiyatga ega. Nukus atrofidagi qadimiy arxeologik yodgorliklar, Karakalpak milliy urf-odatlari, hunarmandchilik va xalq amaliy san'ati madaniy turizm yo'nalishlarini rivojlantirish uchun asosiy resurs hisoblanadi. Madaniy turizm maskanlarining asosiy ko'rsatkichlari quyidagi jadvalda berilgan:

2-jadval

Qoraqalpog'istonda madaniy turizm maskanlari va ularning asosiy faoliyat yo'nalishlari

[6]

Madaniy turizm maskani	Yaratilgan imkoniyatlar	Yillik tashrif buyuruvchilar soni	Asosiy faoliyat turlari
Nukus Davlat san'at muzeyi	Ekskursiyalar, ko'rgazmalar	25 000	Madaniy ekskursiyalar, seminarlar
Mizdakhan arxeologik yodgorligi	Qadimiy qazishmalar, tarixiy sayohatlar	7 500	Arxeologik ekskursiyalar, ilmiy tur
Qo'ng'iro't qishlog'i	Hunarmandchilik, milliy festivallar	10 000	Madaniy festivallar, hunarmandchilik darslari

Tahlil shuni ko'rsatdiki, ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish bir-birini to'ldiruvchi yo'nalishlar bo'lib, ularni integratsiyalash orqali yangi turizm paketlarini yaratish va turizm faoliyatini kengaytirish mumkin. Mahalliy aholi bilan hamkorlik qilish, ularni turizm jarayonlariga jalb etish orqali daromad manbalarini oshirish, shuningdek, ekologik va madaniy jihatdan barqaror loyihalarni amalga oshirish muhim hisoblanadi [8].

Mulohazalar. Natijalar shuni ko'rsatadiki, Qoraqalpog'istonda ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirishning bir qator ijobiy jihatlari mavjud. Birinchidan, tabiiy va madaniy resurslarning boyligi turizmni diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Ikkinchidan, turizmning rivojlanishi mahalliy aholining bandligini oshirish, kichik biznesni rivojlantirish va hudud iqtisodiyotiga qo'shimcha daromad keltirish imkonini yaratadi. Uchinchi jihat, integratsiyalashgan turizm paketlari, masalan, Aral dengizi atrofidagi ekologik ekskursiyalar va qadimiy yodgorliklarga sayohatlarni birlashtirish, sayyohlarni ko'proq jalb qilishga yordam beradi.

Shu bilan birga, turizmni rivojlantirishda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud. Masalan, turizm infratuzilmasining cheklanganligi, transport tizimining yetarli emasligi, marketing va reklama ishlarining kamligi. Bundan tashqari, ekologik xavfsizlikni ta'minlash masalasi ham muhimdir, chunki tabiiy hududlarning haddan tashqari yuklanishi ekologik muammolarga olib kelishi mumkin [7]. Shu bois, turizmni rivojlantirish bo'yicha strategik yondashuvlar ishlab chiqish, barqaror turizmning nazariy va amaliy asoslarini yaratish zarur.

Turizm yo'nalishlarini kengaytirish bo'yicha tavsiyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi: birinchidan, ekoturizm va madaniy turizmni integratsiyalashgan paketlar shaklida taklif qilish; ikkinchidan, mahalliy aholining turizm jarayonlariga jalb etilishi va hunarmandchilik, milliy festivallar orqali qo'shimcha daromad manbalarini yaratish; uchinchidan, turizm infratuzilmasini rivojlantirish, transport va mehmonxona xizmatlarini takomillashtirish; to'rtinchidan, ekologik xavfsizlikni ta'minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish; beshinchidan, marketing va reklama kampaniyalarini kuchaytirish [9].

XULOSA

Qoraqalpog'istonda ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish hududning turizm salohiyatini oshirish, yangi turizm yo'nalishlarini yaratish va barqaror rivojlanishni ta'minlash imkoniyatlarini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekoturizm va madaniy turizmni integratsiyalash orqali mahalliy aholi daromadini oshirish, turizm infratuzilmasini takomillashtirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash mumkin. Shu bilan birga, turizm yo'nalishlarini kengaytirish uchun strategik rejalashtirish, davlat va xususiy sektor hamkorligi, marketing faoliyatini rivojlantirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash zarur. Ushbu tavsiyalar amalga oshirilganda, Qoraqalpog'iston Respublikasi mintaqaviy va xalqaro turizm bozorida o'z o'rnini mustahkamlashi, sayyohlar sonini oshirishi va hudud iqtisodiyotiga sezilarli hissa qo'shishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

8. Калмуратов Б. С., Бектурдиев М. Б. Формирование инновационной стратегии развития в конкурентной среде строительной индустрии //Бюллетень науки и практики. – 2021. – Т. 7. – №. 6. – С. 336-344.
9. Калмуратов Б. С. Приоритеты кластерного подхода в инновационной развитой строительной промышленности //Бюллетень науки и практики. – 2020. – Т. 6. – №. 4. – С. 315-321.
10. Abduraxmonova Ziyoda. "O'zbekiston'da ekologik turizmni rivojlantirish masalalari". Green Economy & Development Journal, 2023.
11. Rashidov Saidislom. "Ekologik turizm: yashil iqtisodiyot rivojini tezlashtiruvchi omil". Green Economy & Development Journal, 2024.
12. Ruzmanov Dilshod Usmanovich. "Sustainable Tourism Resources and Development in Uzbekistan: Strategies, Challenges, and Future Prospects". Central Asian Journal of Innovative Tourism & Management, 2024.
13. Cho'liboyev Islom Ilhom o'g'li. "Tourism geography: ecological and cultural tourism potential in Uzbekistan". Scientific Journal of Tourism Research, 2025.
14. Abdumo'minova Mahliyo Dilshodjon qizi. "O'zbekiston'da madaniy va tarixiy turizm: imkoniyatlar tahlili". Scientific Journal of Social Research, 2025.
15. Umarov Omonjon. "O'zbekiston'da madaniy turizm istiqbollari". Herald of Kokand State University, 2023.
16. Kurbonbekova Mohichehra va boshqalar. "Millyiy turizmni rivojlantirish bo'yicha Qoraqalpog'iston va respublikada infratuzilma holati". Tashkent State University of Economics Journal, 2024.